

Ekonomik Kalkınmada Teknik Eğitimin Etkisi

Doç. Dr. Mahmut ADEM*

Günümüzde doğa, sermaye ve emekten oluşan klasik üretim etmenleri, bir ülkenin ekonomik büyümesinin nedenlerinin açıklanmasına yeterli olmamaktadır. Bu nedenle son çyrek yüzyıldan ber ekonomik büyümede; araştırma, eldeki bilgilerin giderek artışı ve bireylerin eğitim düzeylerinin yükseltilmesi vb. etmenlerin payının ortaya konulması amacıyla pek çok araştırma yapılmıştır. (1) Anılan araştırmaların hemen tümünde ekonomik büyümenin «üçüncü etmeni» olarak eğitim benimsenmiştir. Kimi araştırmacılar, özellikle iktisatçılar, ekonomik büyümede eğitimin etkisini sayısal olarak hesaplamaya çalışmışlardır. Ancak bu tür çözümlerler, çoğuna, bir hükümetin «toplumsal politikasını» destekleyici nitelikte bazı ipuçları vermekten öteye geçememişlerdir. Örneğin devlet bütçesinden eğitime, özellikle ulusal ekonominin gelişmesine doğrudan ve net bir biçimde katkıları olan teknik eğitime ayrılacak dilimin belirlenmesinde bu tür çözümlerlerin yararları görmezlikten gelinemez. Öyleyse Devlet Planlama Örgütü, Maliye ve Milli Eğitim Bakanlıkları bu etkenden bilinçli olmalıdırlar. Bir eğitim dizgesinin, istenen ekonomik büyümenin gerçekleşmesinden başka daha pek çok hedefleri bulunduğu bilinmektedir. Kuşkusuz kimilerinin savladığı gibi tüm eğitim kesimi, salt eğitimcilere emanet edilemeyeceği gibi, çeşitli tür ve düzeydeki programların gerçekleştirilmesinde kaynakların ayrılması kararları da, salt iktisatçıların isteğine bırakılamaz. İşte bu noktada eğitim iktisatçısı; hem eğitimci hem iktisatçı, başka bir anlatımla ekonomik kuramın eğitime uygulayıcısı olarak gözükmektedir. Bununla birlikte uygulamada birçok güçlük karş karşıya kalınmaktadır. Ekonomik büyüme ile eğitim arasındaki ilişkiyi sayısal olarak ifade etmek güçleşmektedir. Bugüne değin bu konuda en ilginç araştırmaları Denison yapmıştır (-) (2).

* Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Bölümü Başkanı

- (1) Bu alandaki araştırmaların en yenilerinden biri OCDE tarafından yapılmıştır : **Structures Professionnelles et Educatives et Niveaux de Développement Economique**, OCDE Paris : 1970, 337 s.
- (2) Denison, Edward F. **The Source of Economic Growth in the United States and the Alternatives Before Us**, Supplementary Paper No: 3. Committee for Economic Development, New York, 1962.
- (3) ————— «Measuring the Contribution of Education (and the Residual) to economic Growth», «Le Facteur Residuel et le Progres Economique», OCDE Paris: 1964.

Denison araştırmasında ABD'de eğitimin ekonomik büyümeye katkısını hesaplamıştır. Buna ilişkin veriler Çizelge 1 de gösterilmiştir.

Çizelge

ABD'de Gerçek Ulusal Gelirin Artışına Eğitimin Katkısı

	1909-1929	1929-1956	1960-1980
Toplam Gerçek Ulusal Gelirin Yıllık Ortalama Artış Oranı (%)	2.82	2.93	3.33
Eğitime Verilebilecek Artış Oranı Payı	0.35	0.67	0.64
Ulusal Gelireki Artışın Eğitime Verilebilecek Yüzdesi	12	23	19
Çalışan Nüfus Başına Ulusal Gelir Artış Oranı (%)	1.22	1.60	1.62
Çalışan Nüfus Başına Ulusal Gelir Artışından Eğitime Verilebilecek Pay	0.35	0.67	0.64
Çalışan Nüfus Başına Ulusal Gelir Artışından Eğitime Verilebilecek Yüzde	29	42	40

KAYNAK : OCDE, *Le Facteur Residuel et le Progres Ekonomik*, Paris, 1964 S. 37.

Denison'un araştırması 1929-1957 donemi eğitim süresinin uzaması sonucu aktif nüfusun nitel gelişmesinin ekonomik büyümeye katkısının % 23 olduğunu, çalışan nüfus başına ulusal gelir artışının % 42'sine eğitimdeki gelişmenin neden olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte Denison'un anılan araştırmada yararlandığı varsayımlar hem kendisi hem de öteki birçok iktisatçı tarafından eleştirilmiştir.

Öte yandan son yıllarda ekonomik kalkınmanın önemli etmenlerinden biri olarak kabul edilen eğitim gereksinmelerinin planlanması konusunda matematiksel modeller oluşturulmaya girişilmiştir (4).

Anılan modeller de bazı noktalarda eleştirilmiştir. Ancak teknik eğitime bir ölçüde uygulanabilir gözükmektedir : Bir ülkenin belli

(4) *Modeles Mathématiques dans la Planification de l'Education*, OCDE, Paris, 1977.

bir dönemde ekonomik hedeflere ulaşabilmek için şu ya da bu öğrenimi görmüş ne miktar insan gücüne gereksinme duyulmaktadır? Bu soru, sanayinin tüm yapısal ayrıntılarını içerdiğine göre, geçerli olabilecek pek çok ölçüt bulunmaktadır. Matematiksel model bunlardan biridir. Delayisiyle, soruna köklü bir biçimde çözüm getireceği tartışılabilir. Bu, matematiksel modelin teknik eğitim için geçerli olmadığı anlamına gelmez. Çünkü gençlere herhangi bir uzmanlık eğitiminden önce onları bu öğrenime hazırlayan temel ve zorunlu eğitimden geçirilmeleri gerekmektedir. Üç öğretim düzeyinde (temel, orta ve yüksek) öğrenci sayılarının gelişimine değgin bir model hazırlanabilir. Daha sonra, özellikle yükseköğretimde toplumsal bilimler ile fen ve teknik bilimler ayrı ayrı planlanabilir. Hatta uzmanlaşma da ortaöğretim düzeyinden itibaren düşünülebilir. Bununla birlikte bu evrede eğitim planlaması modellerinin hazırlanmasında toplumbilimcilerin, ruhbilimcilerin, eğitim bilimcilerin vb. katkıları da zorunlu olmaktadır. Çünkü iktisatçılar, konuya çoğu zaman salt parasal açıdan bakmaktadırlar.

Eğitimin Temel Sorunları

Bir eğitimci için eğitim planlamasının temel hedefi, bireyi yetenekleri ölçüsünde en iyi bir biçimde yetiştirmektir. Genel olarak bir ülkenin en önemli doğal kaynağı, nüfusunun anlağı (zekâsı) olduğu kabul edilmektedir. Ancak tüm öteki mallar gibi anlak da, özen ve beceri ile değerlendirilmesi kaydıyla en büyük yararı sağlayabilir. Ulusal eğitim dizgesinin başlıca işlevlerinden biri de bu amaca ulaşmaktır.

İstenilen ürünü sağlayabilmek için anlağın özel olarak ve beceri ile değerlendirilmesi gerekir. Burada istenilen ürün ifadesinden ne kastedilmektedir? Çocukların öğrenimi öyle sağlanmalı ki, devletin nitelikli insan gücü gereksinimleri sürekli olarak nitel ve nicel anlamda karşılanabilsin.

Bu gereksinme nasıl karşılanabilir? Yanıtta salt eğitim kesimini değil, toplumsal, ekonomik ve politik noktaları içeren öğeler de bulunmaktadır. Tümüyle ülküsel bir görüşle tüm gençlerin yetenek ve becerilerine en uygun öğretim türünü seçmeleri olsun, bireylerin eğitimleri tümüyle devletin insan gücü gereksinmelerine bağlı olsun her iki durumda da belirlenen hedefin gerçekleşmesi için ödenek gerekmektedir. E kili bir eğitim düzeni kurabilmek amacıyla GSYH'nin yeterli olması için ulusal kaynakları geliştirmek zorunludur. Bu da, örneğin yeraltı kaynakları bakımından zengin olan bir ülke için yeterli sayıda jeolog, maden mühendisi kimya mühendisi, teknisyen,

nitelikli işçi vb. yetiştirilmesini zorunlu kılacaktır. Buna koşut olarak ülke kaynaklarının izin verdiği ölçüde, sağlık, sosyal güvenlik vb. hizmetlerin, özellikle yoksullara en iyi bir biçimde ulaşmasında sayısız yararlar bulunmaktadır.

Buna karşılık bir ülkede herkese yetenekleri ölçüsünde tüm eğitim olanaklarının sağlanması, temelde parasal olanaklara dayanmaktadır. Bu kaynakların yaratılmasında ise, en büyük pay, ulusal ekonomik büyümeye katkıda bulunan çalışmakta olan insangücüne, özellikle nitelikli teknik insangücüne düşmektedir. Başka bir deyişle bir ülkenin sürekli mutluluğu, ancak yeterli sayı ve nitelikteki teknik insangücü yetiştirilmesi ile sağlanabilir. Bu hedefe nasıl ulaşılabilir? Türkiye'de planlama örgütlerince belirlenen nicel hedefler ne ölçüde gerçekleştirilmiştir

Türkiye'de Teknik Eğitim

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında lise, «üniversite ve yüksek okullara öğrenci hazırlayan öğretim kademesi» olarak tanımlanmaktadır (5). Bu son derece yanlış bir tanımdır. Lise, hem bu düzey öğrenim görmüş nitelikli insangücünü, söz gelişi teknik öğretim sözü konusu ise teknisyen yetiştiren, hem de öğrencileri akademik anlamda yükseköğrenime hazırlayan bir öğrenim düzeyidir. Planın liseyi böyle yanlış algılamasıyla aşağıdaki olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

1. Lise düzeyinde öğrencilere öğrenimleri sırasında bir meslek kazandırılmamaktadır. Böylece lise mezunu işsizler ordusu günden güne büyümektedir.

2. Askerlik hizmetini yaparken yedek subay olmak, toplumda belli bir saygınık kazanmak vb. nedenlerle genel lise, mesleki ya da teknik lise çıkışlı olsun herkes üniversite öğrenimi görmek istemektedir. Bu da üniversite kapısında yığılmalara neden olmaktadır. Milli Güvenlik Kurulu'na çıkarılan yeni yedeksubaylık yasası bu soruna belli ölçüde çözüm getirmektedir.

3. Üniversitelerin, öğrenim isteğini karşılayabilecek kapasiteleri olmadığından üniversiteye giriş yarışması da, oldukça güç koşullarda yapılmaktadır. Öğretmeni, öğretim araçları ile yetersiz olan birçok Anadolu lisesi çıkışlı öğrencilere lisede almış oldukları bilgiler yeterli olmamaktadır. Dolayısıyla bu çarpık eğitim düzeninden en kârlı çıkan, büyük kentlerdeki dershaneler olmaktadır. Başka bir anlatımla varlıklı kesimlerin çocukları dershanelere onbinlerce lira ödeye-

(5) T. C. Başbakanlık DPT, Kalkınma Planı İkinci Beş Yıl 1968-1972. Ankara, 1967, s. 166.

rek üniversiteye girişte şansların artırmaktadırlar. Bu, yoksul çevrelerin çocuklarının şanslarını daha da düşürmektedir. Bu durum ise, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda benimsenen «eğitimde fırsat eşitliği» ilkesine taban tabana ters düşmektedir.

Öte yandan Birinci ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, orta dereceli mesleki ve teknik öğretime öncelik ve ağırlık verilmiştir. Ancak anılan öncelik sayısal olarak belirlenmediği için gelişmeler, daha çok işsiz aydır. yetiştirme yönünde olmuştur. Sanayileşme süreci içinde bulunan ülkemizde en yüksek gelişmenin teknik öğretimde gerçekleşmesi beklenirken, tam tersine gereksinme duyulmayan çok sayıda Ticaret Lisesi ve İmam-Hatip Lisesi mezunları iş piyasasına sürülmüştür (6).

Yükseköğretimdeki sayısal gelişmelerin de ortaöğretim koşullarında olduğu görülür. Planlı dönemde daha çok sayıda mühendis ve doktor yetiştirilmesi hedef alınmışken, en çok öğrenci artışı toplumsal bilimlerde, özellikle İktisadi ve Ticari İlimler Gazetecilik, Basın Yayın vb. alanlarda gerçekleştirilmiştir (7).

ÖNERİLER

Eğitim, ekonomik kalkınmayı hızlandıran bir etken olarak düşünülürse —başka türlü düşünülmesi olası değildir— Türk eğitimini planlamakla görevli sorumluların dikkati aşağıdaki noktalar üzerine çekilebilir.

1. Toplam ortaöğretim içinde teknik öğretime kesin öncelik tanınmalıdır. Gereksinmeden fazla görülen lise, ticaret, kız meslek, imam hatip ve öğretmen liselerinin fiziksel olanaklarından yararlanılarak teknik eğitim; kapasitesi artırılmalıdır.

2. Tüm mesleki ve teknik eğitim kurumlarında öğretim üretime, dolayısıyla mezunların çalışacakları işe yönlendirilmelidir.

3. Orta dereceli okullara öğretmen yetiştirilirken niteliğe önem verilmelidir. Mektupla ya da yaygın eğitimle nitelikli öğretmen yetiştirilemeyeceği açıktır.

4. Teknik eğitime öncelik verilmesi ve bu kesimdeki kapasitenin artırılması sonucu ortaya çıkacak parasal kaynak açığının, sanayi kuruluşlarının katkısı ile kapatılması yolları aranmalıdır.

Türkiye'de halkçı ve hakça bir eğitim düzeni kurulmasında geç bile kalınmıştır. Bu nedenle 10. Milli Eğitim Şûrası en kısa zamanda toplanmalı ve ulusal eğitimimizin çok önemli sorunları orada ayrıntılarıyla tartışılmalıdır.

(6) Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız.

TED, Eğitim ve Bilim, Cilt 2, sayı : 9, Ankara : Eylül 1977.

(7) Mahmut Âdem, «Yükseköğretimin Verimlilik ve Planlama Sorunları», MPM, Verimlilik Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, Ekim-Aralık 1975. s. 90-112.